

STO DVA KORAKA

KAMILA GIB

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

Laguna

Naslov originala

Camilla Gib

SWEETNESS IN THE BELLY

Copyright © Camilla Gib, 2005

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

Abdiju, Biskuti, Agituu i deci waldach – deci Harara*

* Engl.: *Ziamana Waldach* – organizacija koja se stara o siročićima iz Harara u Etiopiji. (Prim. prev.)

PROLOG

Harar, Etiopija

Sunce napreduje svojom narandžastom putanjom iz Arabije, preko Crvenog mora, ponad vulkanskih polja i pustinje, pa iznad crnih brda, do žbunjem kata* i kafe zasađene plodne ravnice koja okružuje naš zidinama opasan grad. Noć odlazi vukući se za petama hijena: osetile su izlazak sunca u neprijateljskom bruju, čujnom samo njihovim ušima, pa se okrvavljenih gubica i usplahirene povlače u svoje pećine.

U tami su se gostile po zavojitim gradskim ulicama: naslađivale se hromim psima u sporednim uličicama i lizale ljuske od jaja i životinjsku drob sa zemlje. Žitelji ovoga grada ne mogu sebi dopustiti da bacaju hranu, ali, isto tako, ne smeju ni da zapostave hijene koje treba nahraniti. Pustiti ih da odu gladne značilo bi zanemariti njihovu ulogu stanovnika ove

* Lisnata biljka narkotik, veoma omiljena u nekim delovima Afrike, a odnedavno i u Britaniji. Drvo *Catha Edulis* potiče iz Etiopije, a proširilo se i u Keniji, Malaviju, Ugandi, Tanzaniji, Arabiji, Kongu, Zimbabveu, Zambiji, na Madagaskaru, u Južnoj Africi i u Jemenu. Jemenski kat se najčešće pominje kao najkvalitetniji. Ako se žvaće, lišće kata izaziva osećanje euforije i deluje kao stimulans. Upotreba kata u Etiopiji predstavlja sastavni deo tamošnje kulture, a postalo je i pravi kulturni fenomen u Jemenu i Somaliji, gde izaziva sukobe i javne rasprave oko toga treba li ovu biljku uzgajati i distribuirati ili ne. (Prim. prev.)

divlje zemlje, i zategnuti već napete spone koje povezuju Božja stvorenja.

Pre stotinu godina, kad su se gradske kapije još noću zatvarale – a ključ bio bezbedno smešten pod usnulom glavom neurotičnog emira – hijene su bile jedina stvorenja spolja kojima je dozvoljen pristup pošto se smrkne. Dopuzale bi kanalima za odvod prokopanim u zemljanim gradskim zidinama. Ali kapije su sad širom otvorene, kao simbol istorijskog preokreta protiv ove muslimanske predstraže, protiv grada svetaca i učenjaka koji su osnovali Arabljani donevši islam u Abisiniju u devetom veku, protiv negdašnje prestonice emirata čija se vladavina prostirala stotinama kilometara okolo.

Međutim, uprkos strahovima koje ova stvorenja pobuđuju, ako hijena već mora da uquine, svako se nada da će se to zbiti baš na njegovim vratima. Išćupajte joj obrve, od njih napravite grivnu, i zajemčena vam je zaštita od *bude*, urokljivog oka. Izdržite nelagodu i zakoračite preko ogavne lešine što se čitavog dana pekla na afričkom suncu, ali uveravam vas da će sutradan ujutru, zahvaljujući tome što se hijene ne ustežu da jedu svoje mrtve, ulice ponovo biti čiste i polizane.

Na početku svakog dana, bolni krici ove dece noći polako gasnu pod sve bučnijim glasanjem ptica što veselo čavrljaju u krošnjama nara i limete po gradskim dvorištima. A onda se čuje mujezin: poziva usnule stanovnike grada kišom hvale svemogućem Bogu. U zidinama ovoga malog grada ima ih devedeset i devetorica – devedeset i devet mujezina za devedeset i devet džamija. Kad raštrkani, gotovo istovremeni glasovi njih stotinu manje jedan dostignu vrhunac, nastaje onaj naročiti zvuk pobožnosti u Hararu.

„Ali, ne želim da idem među ludake“, primeti Alisa.

„O, pa i ne možeš drugačije“, odvrati Mačak, „svi smo mi ovde ludi. Ja sam lud. I ti si luda.“

„Otkud znaš da sam luda?“, upita Alisa.

„Mora biti da jesi“, odgovori Mačak, „jer inače ne bi došla ovamo.“

Alisa u zemlji čuda, Luis Kerol

PRVI DEO

—

Engleska, London

1981–1985.

TKIVO OŽILJKA

Jedne vlažne noći u tačerovskoj Britaniji, dogodilo se čudo na rošavom pločniku iza oronule zgrade nekada poznate kao bolnica Lambet. Četiri žene stoje pored ulubljenih kanti za đubre, pogleda podignutih ka niskom engleskom nebu i zahvaljujući Alahu na ovom znaku njegove plemenite darežljivosti. Dve žene ciliču, a jedan dečaćić, stidljiv i umoran, sakriva lice u majčin vrat, dok beba obeležena mladežom u obliku jednog kontinenta oprobava svoja mala pluća. Plač joj je moćan i nesvestan sebe, i njime objavljuje da smo svi mi stigli u Englesku. Do sada nijedna od nas nije imala dovoljno drskosti da to učini.

Ja sam bila jedna od te četiri žene. Prošla sam obuku u ovoj zgradi bogu iza leđa, u ovom gotskom košmaru od mesta, nekadašnjem kaznenom domu u koji su zatvarali sirotinju, gde su je zatvarali i delili – muškarce od žena, stare i nejake od radno sposobnih, a radno sposobne na valjane radno sposobne i loše radno sposobne, od kojih su svi primoravani da ispune dnevnu normu tucanja kamena kako bi zaradili za svoje izdržavanje. Uz ovo zdanje nalazi se stara bolnica, koja je nekada davno imala vlastiti Registar umobolnih, a među njima je bila i žena po imenu Hana Čaplin, kojoj su postavili dijagnozu akutne psihoze

izazvane sifilisom dok je tu boravila sa svojim sedmogodišnjim sinom Čarlijem, pre otprilike osamdeset godina.

Ja ne delim njenu sudbinu, mada sam se uselila između tih zidova. U raznim mestima na kojima sam živela, stari, nejaki i psihotični nisu odvojeni od nas ostalih. Oni su deo nas. Nisam iste sudbine, ali sam, kao dete, gledala jedan film Čarlija Čapli-
na, u bioskopu u Tangeru, kroz dim stotina cigareta. Sedela sam skrštenih nogu, na drvenoj stolici između roditelja, s tepihom od ljusaka kikirikija pod našim nogama, u publici koja urla od smeha, ujedinjena zajedničkim jezikom tela, bez reči.

Neverovatno je da se takav humor mogao roditi na ovakvom mestu. Zgrada sad stoji osuđena, predviđena za rušenje, a ja radim u *Saut vesternu*, bolnici koja uglavnom zbrinjava sirotinju iz okolnih zgrada ove četvrti: mentalno obolele, narkomane, nezaposlene belce, azijske i afrokaripske iseljenike, izbeglice i azilante čiji se najnoviji talas valjao iz otcepljenih delova istočne Afrike, poglavito iz Eritreje i Sudana.

Mnogi od tih koji traže azil izbegavaju bolnicu, obasuti i zastrašeni zahtevima raznih državnih službi i službenika – carinika, policije, činovnika državne uprave, pravnika, socijalnih radnika i lekara – i njihovih nerazumljivih izraza i formulara. To mi je poznato, jer su svi oni moji komšije. Srećem ih u liftu, u perionici, u slabo osvetljenim betonskim hodnicima solitera Koton gardenz isteja. Živim u jednosobnom opštinskom stanu na četrnaestom spratu jedne od tih zgrada, još od 1974. godine – a smeštaj sam dobila kao nadoknadu zbog okolnosti pod kojima sam stigla.

Moje lice belkinje i moja bela uniforma pružaju mi iskustvo i autoritet u ovom novom svetu, iako moja iskustva – što susedi vrlo brzo otkriju – vuku korenje iz starog sveta. Ja sam bela muslimanka odrasla u Africi, sada zaposlena u državnoj zdravstvenoj službi. Egzistiram negde između onoga što poznaju i onoga od čega strepe, negde između prošlosti i budućnosti koja još nije sasvim sadašnjost. Umem da im prevedem formulare

pre nego što ću, zajedno s njima, kleknuti i položiti čelo na pod. Na linoleum, beton, sintetički tepih. Pet puta dnevno, gde god da smo i ma koliko sumnjali u sebe i svet oko nas.

Nisam oduvek bila muslimanka, ali otkad su me uputili u molitvu i tajne Kurana, nešto uskomešano u meni se smirilo.

Kćerka sam dvoje usamljenika i otpadnika koji su se upoznali 1950. godine na koledžu Trinitu u Dublinu; dve spodobе koje je zajedničko razočaranje kao magnet privuklo u zagrljaj nerazdvojnih. Ja sam kći Alise i Filipa, do te mere ubeđenih kako poseduju dovoljno ljubavi, inteligencije i razumevanja da mogu preduzeti put oko sveta da su uzeli odsustvo s univerziteta i odsustvo od životnih obaveza, koje će potrajati čitavog života, i brže-bolje krenuli s malo prtljaga i mnome kao zametkom u majčinom stomaku.

Otac nas je zvao nomadima, premda naše selidbe nisu zavisile od smene godišnjih doba. Rodila sam se u Jugoslaviji, majka me je došla u Ukrajini, odbila me je od sise na Korzici, prestala sam da nosim pelene na Siciliji, a prohodala pre nego što smo stigli u Algarve. Samo što sam tečno progovorila francuski, već smo kretali u Španiju. Samo što sam stekla najbolju drugaricu, ponovo sam se obrela u svetu punom stranaca. Sve do Afrike, život je predstavljao niz prekinutih razgovora, osujećenih vezivanja, prekidanja spona u istome času kad su se začele.

O odlasku se uvek govorilo isto. „Čim pustiš korenje, ono počne rasti. Znaš li šta to znači?“, rekao bi otac bocnuvši me prstom u rebra.

„Ali zašto je to loše?“, sećam se da sam pitala jednom dok smo se klackali i cimali na putu ka Još Jednom Nezamislivom Odredištu.

„Zato što onda prelazak iz jednog mesta u drugo postaje bolan. U tome je sva mudrost putovanja. Ne treba ga kvariti time što ti nedostaje ostavljeno niti brigom o tome kuda ideš“, glasilo je njegov uobičajeni odgovor.

Za njih se to putovanje okončalo u Africi, dok je za mene tamo tek počelo. Posle nekoliko meseci u Tangeru – gde sam se igrala po ulicama staroga grada dok su oni u nepodnošljivoj vrućini naše sobe u otrcanom hotelu ležali goli i urađeni – krenuli smo na jug, u sufijsko svetište Bilal al Habaša, na marokanskom rubu Sahare. To su nam predložili njihovi prijatelji u Tangeru: tamošnji sveti čovek je bio poznat po blagosiljanju trudnica i njihove još nerođene dece. Godinu dana pre toga majka je pretrpela pobačaj, i ovoga puta je bila spremna na sve – na bilo kakve meleme, napitke ili blagoslove – samo da ovoga puta iznese bebu do kraja.

Sledbenici svetog čoveka, Velikog Abdala, najpre su nas primili uzdržano, ali su smekšali kad je on položio ruku na majčin stomak. Bilo je prekasno: beba je ležala nepomična. Majka se odvrtila od mene, povukla se u sebe, i neprestano sam osećala da nekako mene krivi, kao da sam joj ja otela mogućnost da rodi još dece. Nekoliko nedelja kasnije, roditelji su mi rekli kako moraju da nešto obave u Tangeru, a Velikog Abdala su pitali ima li nešto protiv da pripazi na mene preko vikenda. Samo tri dana.

Već sam bila navikla da se o meni staraju relativni stranci, a Veliki Abdal je, izgleda, imao nameru da njihovo odsustvo iskoristi kao priliku da me uputi u Kuran. Već sam bila izrazila znatiželju u pogledu te velike zeleno-zlatne knjige i sufija zaogrnutih vunanim ogrtačima, koji su nešto nerazgovetno ponavljali njišući se u dvorištu oko svetilišta. Oduvek sam zavidela deci koja idu u školu, pa sam oduševljeno prihvatila pouke Velikog Abdala. Otac mi je u Tangeru bio kupio svesku, a ja sam nekoliko njenih stranica već bila ispisala arapskim rečima koje sam naučila po gradskim ulicama. Za reči iz Kurana sam okrenula nov, prazan list.

Tri dana su se pretvorila u tri nedelje, i moja zebnja je malo splasnula ponavljanjem novih reči pre nego što je iz Tangera stigao jedan prijatelj mojih roditelja. Muhamed Brus Mahmud

je bio krupan Englez, preobraćenik u islam, sede brade i očiju zelenih kao alge, koji je već decenijama živeo u severnoj Africi. U njegovom društvu smo proveli mnoge noći u bleštavo osvetljenim kafanskim baštama po pločnicima, i u polumračnim barovima.

Nije se prenemagao u razgovoru s osmogodišnjim detetom, kao što to mnogi čine, premda je osećao odgovornost glasnika. Roditelje su mi ubili u nekoj sporednoj uličici u gradu. Nije rekao ni kako ni zašto. On i Veliki Abdal su se posavetovali i odlučili kako je najbolje da ostanem u hramu, bolje nego da se vratim u grad. Nisam imala porodični dom u koji bi me mogli vratiti, niti poznatih rođaka, a o Engleskoj nisam znala ništa. Veliki Abdal će mi biti učitelj, vodič i otac, kako u duhovnom tako i u svetovnom smislu te reči. Muhamed Brus će mi biti staratelj, redovno će me posećivati i plaćati za moje izdržavanje. A ja ću dugo biti odsutna i dugo će me proganjati aveti, dok se oni zajedničkim snagama budu trudili da tu prazninu ispune i užas zamene ljubavlju i islamom. I tako je za mene to dvoje oduvek bilo jedno.

Vera me je pratila kroz vreme, prostor i prevrat. Iz Maroka u Etiopiju, a potom u Englesku. Vera kojom sam sad vezana za svoje komšije muslimane u zemlji koju su moji roditelji – uprkos tome što su je smatrali mračnim i ugnjetačkim mestom koje sunce nikad ne obasjava i gde Englezi (tatin narod) mrze Irce (mamin narod) – pominjali kao dom.

I u toj zemlji koju su oni nazivali domom, postala sam bolničarka i već na početku bavljenja tim poslom počela da ga u slobodno vreme obavljam i kod kuće, u kraju – da dajem injekcije protiv tetanusa, čistim glave od vašaka, zašivam rane, da odmeravam i delim lekove protiv bolova i savetujem supruge na kauču svoje dnevne sobe. Da držim u naručju komšijsku decu, slušam životne priče njihovih roditelja, koje se često odražavaju već i u samom njihovom ćutanju, a u ozbiljnim slučajevima uporno zahtevam da pođu u bolnicu i odlazim tamo s njima: sa

muškarcima polomljene ruke ili s kilom na stomaku, sa ženama što krvare usled nevešto izvedenog abortusa, a jednom čak i sa sirotim dečakom koji je izgubio vrh penisa zbog toga što su se roditelji svađali oko toga treba li ili ne treba da bude obrezan.

Pošteno govoreći, nisam ovlašćena da obavljam ni pola od onoga što radim, ali ipak to radim, iz nužde, kako njihove tako i moje. Lečeći ljude iz komšiluka obnavljam svoju humanost nakon ispranih i sterilisanih dana koje u smenama provodim dajući injekciju za injekcijom morfijuma ljudima ophrvanim bolom, i gde takva „nega“ zvuči više kao eufemizam za eutanaziju.

A sasvim sigurno nisam ovlašćena da porađam žene, ali dok sam po februarskoj kiši dojurila u mračnu uličicu za dvema Eritrejkama iz moje zgrade, koje su došle po mene te srećne noći 1981, Aminina beba je već uveliko bila na putu. Prstom su mi pokazale na jednu Etiopljanku koja je čučala u delimičnom zaklonu oluka. Bilo je prekasno da je prenosimo. Lice joj je bilo iskrivljeno od bola: u jednom oku joj je pukao krvni sud, donja usna, koja je podrhtavala u molitvi, nosila je otiske zuba, a znoj joj je tekao niz obraze i slivao se u tunnel među njenim grudima. Uprkos svem naporu, međutim, nije bila bučnija od kiše koja je dobovala po oluku nad našim glavama. Pored žene je stajao mali dečak široko razrogačenih očiju i ruke skrivene duboko u majčinoj kosi.

Jedna Eritrejka je ženi skinula veo i jednim krajem tkanine joj obrisala skupljene obrve, a onda ga sklonila i namestila kao kišobran preko ove neverovatne prilike skupljene na pločniku. Druga Eritrejka je posegnula da porodilji masira stomak, ali sam je pokretom ruke zadržala.

„Ne treba joj pomoć“, šapnula sam.

I zaista joj nije trebala. Pružila sam ruke pod ženine široke skute dok je ona grizla maramu da priguši vrisak. Izvila je leđa pod bujicom čistog bola, iz koje je isplivala mala tamnokosa devojčica.

„Elhamdulillah!“, * uzviknule su dve Eritrejke.

Oko tri kile i sto, nagađala sam podižući devojčicu ka licu njene majke. Deset prstiju na rukama i deset na nogama, i jedan veliki mladež nepravilnog oblika na obrazu.

Presekla sam pupčanu vrpcu žiletom koji sam ponela skupa s peškirom i bocom alkohola. Strahovala sam da ću to sečivo morati upotrebiti za nešto drugo. Da je žena bila zašivena, beba bi dospela u opasnost da se uguši dok stignemo do operacione sale. U tom slučaju bih morala da prosečem tkivo ožiljka i otvorim rođnicu, izlažući se riziku da posečem i bebu, kao i da žena iskrvari ili padne u šok. Ali imale smo sreće, samo je bila obrezana: *clitoris* i *labia minora*.

Amina je uzela bebu u naručje i, u čudu, dodirnula devojčicu po obrazu. „Mašala“, prozborila je i zaplakala, a suze su se skotrljale istom putanjom kojom ju je oblivao znoj. „Afrika!“, uzviknula je potom, povlačeći prstom preko rubova belega.

Mladež je uistinu podsećao na oblik tog kontinenta. Složile smo se da je to pravo čudo, premda moram priznati da je imao malo izdužen repić, zbog kojeg je više podsećao na Južnu Ameriku. Ali tako je to s čudima: takva su pre svega zbog naše ubeđenosti, a ne zbog činjenica.

* Arapski: Hvala bogu! (Prim. prev.)